

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра гуманітарних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА»
обов'язкових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
081 Право (право)

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 року № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
ХНУВС
Протокол від 29.08.2023 року № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 року № 7

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
ХНУВС Протокол від 29.08.2023 року № 2

Розробник:

Доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук,
доцент **Тетяна БІЛОУС**

Рецензенти:

Професор кафедри психології та педагогіки Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктор психологічних наук, доцент **Наталія**
МІЛОРАДОВА

Старший викладач кафедри психології, політології та соціокультурних
технологій Сумського державного університету, кандидат психологічних наук,
доцент **Наталія ТЕСЛИК**

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – <u>3,0</u> Загальна кількість годин – <u>90</u>	08 Право 081 Право перший (бакалаврський)	Навчальний курс <u>I</u> (номер) Семестр <u>I</u> (номер) Види контролю: <u>Залік</u> (екзамен, залік)

Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:	
денна форма навчання	заочна форма навчання
Лекції – <u>10</u> ; (години)	Лекції – <u>4</u> ; (години)
Семінарські заняття – <u>20</u> ; (години)	Семінарські заняття – <u>10</u> ; (години)
Практичні заняття – _____; (години)	Практичні заняття – _____; (години)
Лабораторні заняття – _____; (години)	Лабораторні заняття – _____; (години)
Самостійна робота – <u>60</u> ; (години)	Самостійна робота – <u>76</u> ; (години)
Індивідуальні завдання:	Індивідуальні завдання:
Контрольні (модульні) роботи – _____ (кількість; № семестру)	Контрольні (модульні) роботи – _____ (кількість; № семестру)
Реферати (тощо) – _____ (кількість; № семестру)	Реферати (тощо) – _____ (кількість; № семестру)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Професійна етика» є ознайомлення з основними категоріями етики, особливостями професійної етики, моральним змістом трудової діяльності, службовим етикетом і формами ділового спілкування в повсякденних та екстремальних умовах, а також розвиток морально-етичної культури студентів, формування гуманістичного ставлення до професійної діяльності.

Завдання вивчення навчальної дисципліни «Професійна етика» є:

– сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти почуття професійного і громадянського обов'язку, гуманності, толерантності, поважного ставлення до закону, чесності, патріотизму та інших моральних якостей, необхідних

професіоналам при виконанні службових завдань;

- ознайомлення з теоретичними основами професійної етики і культури;
- вивчення і систематизація основних етичних категорій;
- ознайомлення з особливостями прояву морального чинника у професійній діяльності;
- вивчення проблеми морального вибору і моральних конфліктів у професійній діяльності;
- формування навичок і знань ділового спілкування та службового етикету;
- набуття здатності орієнтуватися в основних напрямках і течіях сучасної етики, їх безпосереднього відтворення у духовному світі людини.

Міждисциплінарні зв'язки: Відіграючи роль узагальнюючого фактору, викладення навчальної дисципліни «Професійна етика» вимагає знань правової системи України, нормативно-правових актів та має взаємозв'язок з наступними дисциплінами: «Юридична деонтологія», «Логіка», «Філософія», «Етика та естетика», «Історія та культура України», «Теорія держави та права», «Релігієзнавство», «Політологія», «Соціологія», «Психологія».

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі повинні

знати:

- філософсько-методологічний зміст категоріально-понятійного апарату навчальної дисципліни з метою його застосування в юридичній діяльності;
- основні напрями і течії сучасної етики, їх безпосереднього відтворення у духовному світі людини;
- вимоги основних нормативно-правових актів у сфері моралі та етики;
- основи службового етикету і форми ділового спілкування в повсякденних і екстремальних умовах;

вміти:

- орієнтуватися в основних напрямках і течіях сучасної етики, їх безпосереднього відтворення у духовному світі людини;
- оцінити ситуацію морального вибору і морального конфлікту, визначити шляхи їх розв'язання та при потребі ступінь професійного ризику;
- обґрунтувати та забезпечити виконання комплексу робіт з попередження виникнення надзвичайних, конфліктних ситуацій у сфері ділового спілкування і службового етикету;
- орієнтуватися в основних нормативно-правових актах у сфері моралі та етики;
- розвивати творчий потенціал, що спрямований на досягнення успіху у професійній діяльності, підтримувати прагнення до самовдосконалення та найвищої професійної майстерності.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої

	діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.</p> <p>ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.</p>
Спеціальні компетентності (СК)	<p>СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.</p> <p>СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.</p> <p>СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.</p>

1. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Професійна етика: сутність, основні принципи та категорії

Професіоналізм як моральна риса особистості. Місце професійних кодексів у системі моралі. Соціокультурні передумови формування і становлення професійної етики у сучасному світі. Види професійної етики. Поняття і соціальна обумовленість професійної етики. Основні принципи професійної етики (гуманізм, справедливість, законність, патріотизм, колективізм) та специфіка їх реалізації у професійній діяльності. Сутність і специфіка моральних цінностей. Категорії етики як ступені пізнання

моральних цінностей, їх світоглядне значення.

Поняття обов'язку, його об'єктивні й суб'єктивні сторони. Види обов'язку. Загальний і специфічний зміст у різних видах службового обов'язку.

Ризик у професійній діяльності. Совість як контрольно-регулятивний механізм моральної свідомості професіонала. Природа моральних конфліктів, їх сутність та структура. Специфіка морального фактору в службовій діяльності.

Чесність і гідність. Морально-психологічний аспект честі. Міжнародні акти щодо захисту честі та гідності. Актуалізація проблеми гідності в сучасних умовах утвердження демократії в Україні.

Тема 2. Діловий (службовий) етикет

Спілкування як фундаментальна властивість людського життя. Повага, співчуття, любов як моральні передумови спілкування. Парадигма спілкування у сучасній культурі. Мета і засоби спілкування. Бар'єри у спілкуванні. Етика спілкування як єдність внутрішнього і зовнішнього, змісту і форми.

Моральні основи професійного спілкування. Поняття моральної культури. Співвідношення понять «моральна культура», «професійна культура», «правова культура» особи. Структура моральної культури особи: культура моральної свідомості, культура моральної поведінки і культура морально-професійної діяльності. Критерій та рівні розвитку моральної культури особи. Моральна культура і престиж професії, авторитет закону.

Обов'язковість дотримання норм службового етикету при спілкуванні з іноземцями. Поняття етикету. Зовнішній вигляд. Професійна етика керівника. Вимоги коректності, ввічливості, скромності під час спілкування з громадянами.

Тема 3. Актуальні морально-правові проблеми сучасного суспільства

Людина, її ідеальний образ в етичному і правовому вимірі сучасності. Ідеал людини та його реалізація в етичних вченнях, правових концепціях і програмах. Тілесність людини як етико-естетична і правова проблема сучасності.

Загальні тенденції сучасного розвитку теоретичних та прикладних, в тому числі і правової, етики.

Проблема насильства у сучасному суспільстві, його форми. Насильство і держава. Тероризм як етична, естетична і правова проблема.

Смертна кара як морально-правова проблема сучасного суспільства. Основні тенденції в історії смертної кари. Проблема смертної кари в Україні. Морально-правові напрями ставлення до смертної кари. Правове регулювання проблем евтаназії, фетальної терапії, клонування, трансплантації органів тощо.

Тема 4. Професійна етика на міжнародному рівні

Міжнародне визнання професійної етики. Вплив документів ООН на розвиток професійної етики. Міжнародні стандарти етичної професійної

діяльності. Роль загальної декларації прав людини в розвитку професійної етики. Професійна етика в корпоративних міжнародних етичних кодексах правоохоронців.

Тема 5. Сучасний стан та перспективи розвитку професійної етики

Особливості функціонування професійної етики умовах окремих типів етичних систем. Моральні відхилення в діяльності правоохоронців. Поняття моральних відхилень, основні причини їх виникнення. Форми прояву та засоби попередження моральних відхилень. Формування культури моральних почуттів.

Сучасні тенденції та перспективи професійної етики в умовах трансформації суспільних відносин.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № I							
Тема № 1: Професійна етика: сутність, основні принципи та категорії	18	2	4			12	Залік
Тема № 2: Діловий (службовий) етикет	18	2	4			12	
Тема №3: Актуальні морально-правові проблеми сучасного суспільства	18	2	4			12	
Тема №4: Професійна етика на міжнародному рівні	18	2	4			12	
Тема №5: Сучасний стан та перспективи розвитку професійної етики	18	2	4			12	
Всього за семестр:	90	10	20			60	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	

Семестр № I							
Тема № 1: Професійна етика: сутність, основні принципи та категорії	20	2	2			16	
Тема № 2: Діловий (службовий) етикет	20	2	2			16	
Тема №3: Актуальні морально-правові проблеми сучасного суспільства	16		2			14	
Тема №4: Професійна етика на міжнародному рівні	16		2			14	
Тема №5: Сучасний стан та перспективи розвитку професійної етики	18		2			16	
Всього за семестр:	90	4	10			76	Залік

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
Тема №1. Професійна етика: сутність, основні принципи та категорії. 1. Розкрийте зміст необхідності використання професійної етики в діяльності. 2. Розкрийте сутність соціокультурних передумов формування і становлення професійної етики у сучасному світі. 3. Дайте характеристику ризику у професійній діяльності 4. Розкрийте сутність професіоналізму як моральна риса особистості. 5. У чому полягає сутність поняття обов'язку, його об'єктивні й суб'єктивні сторони? 6. Дайте характеристику міжнародним актам щодо захисту честі та гідності. 7. Охарактеризуйте загальний і специфічний зміст у різних видах службового обов'язку.	Основна: 2, 4, 7, 9. Додаткова: 2, 4.
Тема №2. Діловий (службовий) етикет 1. Дайте загальну характеристику повазі, співчуттю, любові як моральним передумовам спілкування. 2. Охарактеризуйте етику спілкування як єдність внутрішнього і зовнішнього, змісту і форми 3. Які існують критерії та рівні розвитку моральної культури особи? 4. Розкрийте сутність поняття моральної культури. Співвідношення понять «моральна культура», «професійна культура», «правова культура» особи. 5. Дайте загальну характеристику структури моральної культури особи: культура моральної свідомості, культура моральної поведінки і культура морально-професійної діяльності. 6. Основні моральні основи професійного спілкування. 7. В чому полягає моральна культура і престиж професії, авторитет закону. 8. Визначити обов'язковість дотримання норм службового етикету при спілкуванні з іноземцями.	Основна: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9. Додаткова: 2, 3, 4, 6.

<p>9. Розкрийте та проаналізуйте поняття етикету. Зовнішній вигляд.</p> <p>10. У чому полягає сутність професійної етики керівника. Вимоги коректності, ввічливості, скромності під час спілкування з громадянами?</p>	
<p>Тема 3. Актуальні морально-правові проблеми сучасного суспільства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити ідеал людини та його реалізація в етичних вченнях, правових концепціях і програмах. 2. Які загальні тенденції сучасного розвитку теоретичних та прикладних, в тому числі і правової, етики. 3. Назвати основні проблеми насильства у сучасному суспільстві, її форми. 4. Охарактеризувати тероризм як етична, естетична і правова проблема. 5. Дати характеристику смертної кари як морально-правова проблема сучасного суспільства. 6. Які основні тенденції в історії смертної кари. Проблема смертної кари в Україні. 7. Морально-правові напрями ставлення до смертної кари. 8. Охарактеризувати правове регулювання проблем евтаназії, фетальної терапії, клонування, трансплантації органів тощо. 	<p>Основна: 2, 3, 4, 7, 8. Додаткова: 2, 3, 5, 6.</p>
<p>1. Тема 4. Професійна етика на міжнародному рівні</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. У чому полягає міжнародне визнання професійної етики? 3. Охарактеризуйте міжнародні стандарти етичної професійної діяльності. 4. Розкрийте та проаналізуйте роль загальної декларації прав людини в розвитку професійної етики. 5. Охарактеризуйте вплив документів ООН на розвиток професійної етики. 6. Розкрийте сутність поняття професійна етика в корпоративних міжнародних етичних кодексах правоохоронців. 	<p>Основна: 3, 4, 7, 8. Додаткова: 1, 4.</p>
<p>Тема 5. Сучасний стан та перспективи розвитку професійної етики</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дайте визначення поняттю моральних відхилень, основні причини їх виникнення. 2. Охарактеризуйте сучасні тенденції та перспективи професійної етики в умовах трансформації суспільних відносин. 3. Визначити особливості функціонування професійної етики умовах окремих типів етичних систем. 4. Наведіть моральні відхилення в діяльності правоохоронців. 5. У чому полягають форми прояву та засоби попередження моральних відхилень? 6. Охарактеризуйте формування культури моральних почуттів. 	<p>Основна: 4, 7, 8, 9. Додаткова: 2, 3, 6.</p>

5. Індивідуальні завдання

5.1. Теми рефератів

1. Предмет етики.
2. Професійна етика як феномен культури і виклик часу.
3. Відображення принципів гуманізму, справедливості і законності в Загальній декларації прав людини та Європейській конвенції про захист прав людини й основних свобод.
4. Правова етика і правова культура – складова частина загальнолюдської моралі (Конвенція про права дитини, Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»).
5. Поняття моральної свободи і необхідності. Свобода дії, свобода вибору, свобода волі. Декларація принципів толерантності: загальні положення.
6. Поняття особистої честі та гідності і гарантія їхнього дотримання в Європейській конвенції про захист прав людини й основних свобод та Конституції України.
7. Мораль як форма суспільної свідомості.
8. Сутнісні риси моралі.
9. Походження моралі. Основні концепції походження моралі.
10. Типи моралі. Закономірності розвитку моралі.
11. Мораль та інші форми суспільної свідомості.
12. Моральні свідомість її рівні.
13. Моральні відносини.
14. Моральна діяльність.
15. Категорії професійної етики як моральний засіб освоєння світу.
16. Добро і зло – вихідні категорії професійної етики.
17. Обов'язок і совість.
18. Честь і гідність – як прояв моральної цінності особистості.
19. Сенс життя і щастя – вищі світоглядні цінності духовного життя особистості.
20. Поняття гуманізму.
21. Поняття справедливості: моральний і правовий захист.
22. Культура спілкування.
23. Культура поведінки: єдність змісту і форм.
24. Міжнародний етикет.
25. Діловий етикет.
26. Етикет як історичне явище: історія виникнення та розвитку.
27. Основні вимоги до зовнішнього вигляду працівника поліції.
28. Роль самовиховання та самоосвіти в житті сучасної людини.
29. Проблеми етики спілкування у сучасній філософській думці.
30. Моральна культура спілкування та службовий етикет.
31. Професійний такт як форма культури поведінки.
32. Манери як форма культури поведінки.
33. Професійний етикет як прояв професійної культури особистості.
34. Національно-патріотичне виховання в сучасних умовах розвитку державності України.

35. Професійне виховання. Поняття професіоналізму. Місце моральної культури в структурі професіоналізму.
36. Актуальні морально-правові проблеми сучасного суспільства: сутність, значення, основні підходи до розв'язання.
37. Етичні цінності та ідеали сучасних молодіжних субкультур.
38. Збереження культурних пам'яток як етична і правова проблема.
39. Самоосвіта і самовиховання як етична установка сучасної людини.
40. Авторське право як проблема юриспруденції та етико-естетичного пізнання.

6. Методи навчання

Методи навчання – це способи (шляхи) взаємозалежної діяльності викладача та здобувачів вищої освіти, спрямовані на вирішення завдань навчання.

При проведенні лекцій використовувалися такі методи: метод пояснення; метод проблемного викладання; розповідь; аналітичний метод. Високої актуальності набувають методи інтерактивного навчання: робота в міні-групах, в парах, дискусії. Також, при вивченні курсу необхідне: конспектування лекцій та самостійне опрацювання лекційного матеріалу за власним конспектом лекцій; підготовка та робота протягом практичних занять; підготовка тематичних повідомлень; участь у групових дискусіях; вирішення творчих практичних завдань.

Індивідуальна робота передбачає роботу з основною та додатковою літературою у підготовці до практичних занять, написанні доповідей, рефератів.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Контрольні питання, що виносяться на залік

1. Виникнення етики як науки та її місце в системі філософського знання.
2. Предмет етики: історія формування.
3. Вплив етики на формування моральності особи.
4. Мораль як форма суспільної свідомості, її специфіка та види.
5. Сутність моралі, її структура та функції.
6. Сутність та структура моральної свідомості.
7. Моральна свідомість і моральна практика: проблеми взаємодії та взаємозв'язку.
8. Моральні відносини. Їх структура та функції.
9. Походження та етапи розвитку моралі. Загальнолюдське та конкретно-історичне в моралі.
10. Моральні засади формування і функціонування професійної етики.
11. Мораль і право як головні регулятори професійної діяльності юристів, їх єдність та відмінність (Закон України «Про захист суспільної моралі»).
12. Моральнісна сутність служіння суспільству і державі.
13. Поважне ставлення до закону як поняття моральності.

14. Загальнолюдське й професійне у моралі правозахисників.
15. Професійна етика як історичне і загальнокультурне явище.
16. Відображення принципів гуманізму, справедливості і законності в Загальній декларації прав людини та Європейській конвенції про захист прав людини й основних свобод.
17. Відображення принципів гуманізму, справедливості і законності у вітчизняному законодавстві.
18. Справедливість як категорія та принцип професійної етики правозахисників.
19. Співвідношення принципів законності та справедливості в професійній діяльності правозахисників.
20. Трудова мораль і професійна етика: співставлення та аналіз понять.
21. Морально-правовий зміст принципу законності та його застосування в діяльності правозахисників.
22. Непорушність принципів гуманізму, законності і справедливості та вимоги щодо їхнього дотримання у Кримінальному кодексі України.
23. Гуманізм та насилля в діяльності правозахисників.
24. Професійна етика правозахисників – складова частина загальнолюдської моралі (Конвенція про права дитини, Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»).
25. Добро і зло як вихідні категорії етики. Специфіка їх прояву в правоохоронній діяльності.
26. Загальна характеристика принципів морального вибору. Гуманізм права та правоохоронної діяльності.
27. Взаємозв'язок мотиву, психологічного рішення та внутрішніх переконань у моральному виборі.
28. Моральний вибір у діяльності правозахисника. Моральна допустимість правового примусу.
29. Закон і моральна відповідальність правозахисників.
30. Ризик як засіб вирішення суперечностей у діяльності правозахисника.
31. Честь і гідність особи. Декларація проти катувань та інших жорстоких нелюдських або принижуючих гідність видів поводження чи покарання: загальні положення.
32. Поняття особистої честі та гідності і гарантія їхнього дотримання в Європейській конвенції про захист прав людини й основних свобод та Конституції України.
33. Категорія обов'язку. Співвідношення службового та морального обов'язку в діяльності правозахисника.
34. Совість як контрольно-регулятивний механізм моральної свідомості правозахисника.
35. Професійний обов'язок, честь і совість – основа моральних відносин у правоохоронній діяльності.
36. Моральний зміст сенсу життя та щастя. Основні сучасні підходи до розкриття категорій сенсу життя та щастя.
37. Життя і смерть як етична проблема.

- 38.Страх, сором, совість: співставлення та порівняльний аналіз понять.
- 39.Моральна природа конфліктів, їх сутність та структура.
- 40.Морально-професійна деформація: сутність та шляхи її подолання.
- 41.Специфіка морального фактору в службовій діяльності правозахисників.
- 42.Поняття «моральна культура». Взаємозалежність розвиненої моральної культури і професійних якостей правозахисника.
- 43.Службовий етикет правозахисників. Етика ділового спілкування.
- 44.Особливості службового етикету.
- 45.Імідж правозахисника як представника державної влади.
- 46.Мистецтво спілкування і проблеми формування позитивного іміджу правозахисника.
- 47.Культура взаємовідносин як визначальна складова службового етикету.
- 48.Професійна етика правозахисника. «Кодекс поведінки посадових осіб щодо дотримання правопорядку»: загальні положення.
- 49.Морально-психологічні підстави та етичні норми поведінки правозахисника в екстремальних ситуаціях.
- 50.Етика, етикет, імідж: співставлення та порівняльний аналіз понять.
- 51.Підстави для легітимності насильства в історії становлення і розвитку держави.
- 52.Смертна кара: правовий та етичний аспекти проблеми (Загальна декларація прав людини).
- 53.Расизм як етична і правова проблема сучасності (Декларація про ліквідацію всіх форм расової дискримінації).
- 54.Проблема дотримання універсальних принципів моралі у суспільствах перехідного типу.
- 55.Мозаїчний характер моралі сучасного суспільства.
- 56.Процес урбанізації як етико-правова проблема.
- 57.Патріотизм та космополітизм у сучасній етиці.
- 58.Біоетика як феномен сучасної прикладної етики.
- 59.Етичні цінності та ідеали сучасних молодіжних субкультур.
- 60.Самоосвіта і самовиховання як етична установка сучасної людини.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути: залік; тести; самостійна та індивідуальна робота: виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (практичні, семінарські, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\frac{\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)}}{2} = \left(\frac{\text{Результат навчальних занять за семестр}}{2} + \frac{\text{Результат самостійної роботи за семестр}}{2} \right) / 2 \cdot 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку) обов'язкова. Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином

максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить – **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \frac{\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)}}{\text{Кількість балів за підсумковим контролем}} + \dots$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\frac{\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни}}{\text{Підсумкові бали за поточний семестр}} + \frac{\text{Підсумкові бали за попередній семестр}}{\text{Підсумкові бали за попередній семестр}} : 2$$

У цьому розділі також повинні бути розроблені чіткі критерії оцінювання здобувачів вищої освіти під час поточного контролю (*робота на практичних, лабораторних та інших аудиторних заняттях, самостійна робота, виконання індивідуальних творчих завдань*) та підсумкового контролю. Кафедра визначає вимоги до здобувачів стосовно засвоєння змісту навчальної дисципліни, а саме: кількість оцінок, яку він повинен отримати під час аудиторної роботи, самостійної або індивідуальної роботи. Наприклад:

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи, вирішити практичне завдання тощо.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	А	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			

85-89	Добре («зараховано»)	В	« Дуже добре » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками
80-84			
75-79		С	« Добре » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками
70 – 74	Задовільно («зараховано»)	Д	« Задовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками
65 – 69			
60 – 64		Е	« Достатньо » – теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40 – 59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21 – 40			
1–20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки.

10. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в Інтернеті

10.1.1. Основна

1. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014. 65 с. URL: <http://povaha.org.ua/wp-content/uploads/2015/01/dp-2014-17.pdf>
2. Шеломенцев В.М. Етикет і сучасна культура спілкування. Київ: Лібра, 2003. 424 с. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1278936
3. Малахов В.А. Етика спілкування: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Київ: Либідь, 2006. 386 с. URL: <http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=1192&par=546&page=1>
4. Мовчан В.С. Етика: навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2007. 412 с URL: <https://studfile.net/preview/5433497/>
5. Петрової Г.М., Кумеди Т.А. Основи професійної етики та естетичної культури: до проведення масових заходів та спортивних змагань: навч. посіб. Київ: КНТ, 2012. 192 с. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwio5aT3wZWAAxWrIRAIHbDxA9cQFnoECBoQAQ&url=https%3A%2F%2Fevnuir.vnu.edu.ua%2Fbitstream%2F123456789%2F21219%2F3%2FEtychni%2520osnovy.pdf&usg=AOvVaw1bUzjbuZhpO8qRspSioGKq&opi=89978449>
6. Федорів Т.В. Співвідношення понять «імідж» та «репутація» у державному управлінні. Вісник НАДУ. 2011. № 2. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Fedoriv.pdf>
7. Тофтул М.Г. Етика: Підручник. Житомир: Видавництво ЖДУ ім.І.Франка, 2011. 448 с. URL: <http://pe.ptngu.com/04.html>
8. Мулярчук Є. І. Покликання і професія в аспекті етичної мотивації. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2019. Вип.1-2 (167-168). URL: <http://multiversum.com.ua/index.php/journal/article/view/242/216>
9. Василевська Т.Е. Етика в публічній службі: підручник. Київ : НАДУ, 2018. 256 с. URL: <https://www.google.com/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=0CAIQw7AJahcKEwiggeqKyJWAAxUAAAAAHQA AAAAQAw&url=https%3A%2F%2Fktpu.kpi.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2014%2F02%2FEtika-derzhavnogo-sluzhbovtsya.pdf&psig=AOvVaw1XfoIzfNkAg9wLM35rXRPI&ust=1689677143493521&opi=89978449>

10.1.2. Додаткова

1. Білоус Т. Л. Професійний саморозвиток і самовиховання майбутніх фахівців як складові сучасного освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Інноваційна педагогіка*. Одеса: видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 61. Т. 1. С. 93-97. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/vip61>

2. Білоус Т. Л. Манько В.О. «Соціально-психологічні передумови корупції працівників правоохоронних органів». Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід: тези доп. Міжнар. Наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 28 жовт.22р.). /МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, наук. Парк «Наука та безпека». Харків: ХНУВС, 2022. С. 127-129. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/401/arkhiv-konferentsiy-seminariv-ta-kruglykh-stoliv>
3. Білоус Т. Л., Лахтарина Т. М. «Дослідження професійної деформації працівників правоохоронної органів». Питання сучасної науки і права: матеріали XIII Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти (21 квітня 2023р., м. Суми)/Сумська філія ХНУВС. Суми: СФ ХНУВС, 2023. С. 209-212. URL: <https://sumy.univd.edu.ua/uk/dir/66/materialy-naukovo-praktychnykh-konferentsiy>
4. Білоус Т. Л., Кугуєнко Д.О. «Надання домедичної допомоги постраждалим із психогенними реакціями в надзвичайних ситуація». Питання сучасної науки і права: матеріали XIII Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти (21 квітня 2023р., м. Суми)/Сумська філія ХНУВС. Суми: СФХНУВС,2023. С. 206-208. URL: <https://sumy.univd.edu.ua/uk/dir/66/materialy-naukovo-praktychnykh-konferentsiy>
5. Білоус Т.Л., Мартиненко А.В. Характеристика правових почуттів особистості перед законом. Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 4–5 лютого 2022 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2022. С. 156-159. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fp2rLRMAAAAJ&citation_for_view=fp2rLRMAAAAJ:ZeXyd9-uunAC
6. Ксенофобія в Україні 2018 р. Інформаційно-аналітична доповідь за результатами моніторингу / М.Бондар, В. Ліхачов. К., 2019. URL: <http://www.romagenocide.com.ua/data/files/Xenophobia in Ukraine 2018Ukr.pdf>
7. Аналіз даних і розробка рекомендацій в боротьбі з антисемітизмом та ксенофобією щодо ромів в Україні: за рівні права та рівні можливості. Фонд EVZ «Пам'ять, відповідальність, майбутнє», 2017. URL: [http://kngu.org/sites/default/files/evz_report_2017_print_re%20\(1\).pdf](http://kngu.org/sites/default/files/evz_report_2017_print_re%20(1).pdf)
8. Федоренко О. І., Петрук О. В. Комунікативний тренінг як засіб формування професійної культури майбутніх бакалаврів військової юстиції. European scientific discussions : proceedings of VI international scientific and practical conference (Rome, Italy, 25-27 April 2021) / Potere della ragione Editore. Rome, 2021. Р. 292-295. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/97/recent-submissions?offset=20>

10.1.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996р. документ 995_788. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788#Text
2. Декларація прав дитини: резолюція 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text
3. Декларація принципів толерантності: затв. резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16.11.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503.
4. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань: резолюція 36/55 Генеральної Асамблеї ООН від 25 листоп. 1981 р. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/43860>
5. Декларація про поліцію: затв. резолюцією № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи від 08.05.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803#Text
6. Європейський кодекс поліцейської етики: ухвал. рекомендацією Rec (2001) 10 Комітету Міністрів Ради Європи від 19.09.2001 р. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.
7. Загальна декларація прав людини: затв. резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
8. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. *Офіц. вісн. України від 27 верес. 2016 р. № 74.*
9. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: затв. резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282.
10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: ратиф. Законом України від 18.10.2006 р. № 251-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16>.
11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
12. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, прийнята ЮНЕСКО 21 листопада 1972 р.
13. Конвенція про права дитини: редакц. затв. резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21.12.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 .
14. Конвенція про права дитини, прийнята та відкрита для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20.10.1991 р.
15. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
16. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб: затв. резолюцією 51/59 Генеральної Асамблеї ООН від 12.12.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788.
17. Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку: затв. резолюцією восьмого Конгресу

- ООН з попередження злочинності та поводження з порушниками від 07.09.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334.
18. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19> (дата звернення: 20.05.2020).
  19. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.
  20. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
  21. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
  22. Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції : постанова Кабінету Міністрів України від 7 лют. 2018 р. № 58. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-%D0%BF#Text>
  23. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>.
  24. Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських : наказ МВС України від 19 серп. 2017 р. № 718. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1122-17#Text>
  25. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003 № 1296-IV. Дата оновлення: 09.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>.
  26. Про національну безпеку: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
  27. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
  28. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text>
  29. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квіт. 1991 р. № 87-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
  30. Про затвердження Кодексу поведінки працівників, до функціональних обов'язків яких належить здійснення управління кордонами від 05.07.2011р. за №z0922-11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0922-11#Text>